

Birtoktervezési és rendezési ismeretek 1.

**Birtokpolitika, birtokfejlesztés, agrárpolitika,
agrárreformok**

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Birtoktervezési és rendezési ismeretek 1.: Birtokpolitika, birtokfejlesztés, agrárpolitika, agrárreformok

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Lektor: Dr. Máthay, Csaba

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

Tartalmi kivonat: Földbirtoklás, birtokpolitikai modellek; Magyar modellek, modellelemek és szabályozásuk; Uniós modellek, általános szabályozás; Földbirtok-politika, cél és eszközszerkezetek. A magyarországi agrárgazdaság változásai és kilátásai: Stratégiai alapok, reformigények; Agrár- és vidékpolitika; A közös agrárpolitika és átalakulása; Összefoglalás; Tárgymutató, fogalomtár; Irodalomjegyzék.

Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

1. Birtokpolitika, birtokfejlesztés, agrárpolitika, agrárreformok	1
1.1 Bevezetés	1
2. 1.2 Földbirtoklás, birtokpolitikai modellek	1
2.1. 1.2.1 Uniós modellek, általános szabályozás	2
2.2. 1.2.2 Magyar modellek, modellelemek és szabályozásuk	3
2.3. 1.2.3 A földbirtok-politika cél- és eszközrendszere	4
3. 1.3 A magyarországi agrárgazdaság változásai és kilátásai	6
3.1. 1.3.1 Stratégiai alapok, reformigények	6
3.2. 1.3.2 Agrár- és vidékpolitika	7
3.3. 1.3.3 A közös agrárpolitika és átalakulása	8
4. 1.4 Összefoglalás	9
5. 1.5 Tárgymutató, fogalomtár	10

1. fejezet - Birtokpolitika, birtokfejlesztés, agrárpolitika, agrárreformok

1. 1.1 Bevezetés

A fejezet írásánál feltételeztük, hogy a mester szak hallgatói korábbi tanulmányaikban a fontosabb alapfogalmakat-, a rendezés és a fejlesztés alaptételeit már megismerhették, azokat valamilyen szinten elsajátították. Azok számára, akik a feltételezett ismeretekkel nem rendelkeznek, ajánljuk korábbi írásainkat-, tananyagainkat és a téma fakultációban való abszolválását.

A modulba szerkesztettük a földbirtoklás jelenlegi helyzetét-, bemutatunk magyar és uniós birtokpolitikai modelleket, valamint az azokat eredményező szabályozás rendszereit. Elegendőnek vélt részletességgel leírjuk a magyar agrárgazdaság változásait, a kilátásunkat és a reformigényeket. Összekapcsoljuk az agrár-és vidékpolitikát. Szólunk a közös agrárpolitika (KAP) átalakulásáról 2013 utáni sorsáról.

A fejezetből Ön megismeri:

- A különböző birtokpolitikai modelleket és a hozzá tartozó szabályozás rendszerét;
- A földbirtok-politika jelenünkben is ható cél- és eszközrendszerét;
- A magyar agrárgazdaság változásait, stratégiai alapjait és a reformálás szükségességét;
- Az agrár- és vidékpolitika kapcsolódásait;
- A közös agrárpolitika várható átalakulását.

A fejezet anyagának elsajátítása után Ön képes lesz:

- A birtokpolitikai modellek és szabályozásuk ismeretében azok adaptálására, újak megfogalmazására;
- A földbirtok-politika cél- és eszközrendszerének alkotó felhasználására;
- A magyar agrárgazdaság változásainak és kilátásaink ismeretében versenyképes birtoktestek tervezésére, kialakítására;
- Az agrár- és vidékpolitika tudatos összekapcsolására és továbbfejlesztésére;
- A közös agrárpolitikában a magyar érdekek szolgálatára.

2. 1.2 Földbirtoklás, birtokpolitikai modellek

A TÁMOP-4.1.2-08/1/A 2009-2010 „Tananyagfejlesztés a GEO-ért” c. projekt jóváhagyott tematikája szerint a földtulajdon, birtokszerkezet és azok változásaival részletesen a 2.sz. modul foglalkozik. Itt csak csupán a tárgyalás szempontjából fontos adatokat idézzük.

2009. május 31.-i FVM adatok szerint az ország 9,3 millió hektár összes területéből ~ 83% a termőterület, ~62% pedig a mezőgazdaságilag művelt terület (20% az erdő, 50% szántó, 10% gyep). Magánszemélyek használják a termőterület 49,6%-át, míg a gazdasági társaságok és a szövetkezetek együttesen 46,1%-át. A maradványt a természetvédelmi, honvédelmi, stb. területek adják. Átlagos terület az előzőek sorrendjében: 9,38 ha/fő; 302,53 ha/gazd.; 307,46 ha/szöv.; 102,06 ha/db. (Kapronczai I., 2010).

Érdeemes megjegyezni, hogy az utóbbi években a birtokstruktúra jelentősen nem változott, a gazdasági társaságok területe csekély mértékben növekedett, míg a magánszemélyek és szövetkezetek területe ugyanilyen mértékben csökkent.

Kapronczai I. (2010) vizsgálatai szerint a magánszemélyek által használt földek mintegy 50%-át magántulajdon-, míg a társas gazdaságok esetében ~60%-ot a haszonbérlet adja. Előzőek sorrendjében a szíveségi földhasználat illetve haszonbérlet emelkedett, míg a többi jogcím visszaesett! **A saját tulajdon minden kategóriában csökkent.**

Előzőekből és más adatokból (Szabó Gy., 2001) is megállapítható, hogy hazánkban jelenleg is a kettős üzemstruktúra a meghatározó. Az is tudható, hogy a mezőgazdasági terület 11%-án 10 ha alatti kisüzemek tevékenykednek (AMŐ adatok szerint a 94%; az 1000 ha feletti gazdaságok aránya 0,1 %, a terület egyharmadának használatával; az 5000 ha-nál többet csupán 25 társas gazdaság művel. A birtokkoncentráció elrejtett formáiról viszonylag keveset tudunk, érdekközösségek, természetes személyek kezébe megbecsülhetetlen mennyiségű területek kerülhettek.)

Előző folyamatokat volt hivatva segíteni a Nemzeti Földalap (NFA) intézménye. (Szabó Gy. 2001) Tevékenységét az elmúlt időszakban sok kritika érte. A rendelkezésre álló közel 2 millió ha (Ebből ~1,2 millió ha erdő) területirányítás-, szervezési okok miatt feladatát nem tudta maradéktalanul teljesíteni, nem mindig szolgált agrárgazdasági érdekeket.

A földbirtok-politikára a szakirodalomban számos definíció olvasható (Szabó Gy., 2010. FTR 1. modul). Mi egy 1934-ből való idézünk: „a földbirtok-politika a föld és az állam viszonyában az államhatalom beavatkozását jelenti”. Mint tudomány a mezőgazdasági termelés, értékesítés, hitel és szociálpolitikával együtt az agrárpolitika körébe tartozik (Kerék M., 1934). Úgy is felfogható, hogy intézménye mindig a hatalmon lévők politikai és gazdasági rendszerének tükröje. A „tükröződésre” történelmünkben számos pozitív és negatív példát, beavatkozást ismerhetünk (középosztály elpusztulása; nincstelenek agrár-munkásosztály képződése és kivándorlása, földár, földpiac nyitás elmaradása; a főfoglalkozású paraszti gazdaságok likvidálása,... földosztás-kárpótlás, ...).

Az agrárszakma közvéleménye többségében egyetért abban, hogy a földbirtok-politikát ma **politikai szempontok, szakmai szempontok és közösségi szabályok** befolyásolják. A gazdasági és politikai szempontok erőssorrendje nem mindig racionális, a prioritás ilyenkor megváltozik. Jó lenne azt hinni, remélni Ihring Károllyal együtt (1968), hogy az állam a föld birtoklásával vagy használatával járó előnyöket mindig azok számára biztosítja, akiket az közérdekből megillet. A földbirtok-konceptió megalkotásánál a politika új szempontként köteles figyelembe venni a hazai agrárökológiai-potenciál megőrzését, a természeti környezet védelmét.

A **birtokpolitikai modellek** megalkotása, mint szükségszerűség az előzőekből levezethető: a földpiac intézményrendszerét és a hozzá kapcsolódó jogi környezetet, jogintézményeket úgy kell kialakítani, újraszabályozni, hogy az magyar érdekeket szolgáljon, de ne legyen diszkriminatív. A cselekvéssorhoz a földtulajdonszerzés és használat korlátainak feloldása, átalakítása mellett számos más birtokpolitikai kérdést: üzemszabályozás, haszonbérlet, termőföldöröklés, osztatlan közös tulajdon, ... is rendezni kell. Ebben a tárgykörben uniós szintű szabályozás nincs, illetve az **általános közösségi alapelvek** szintjén érvényesül. Agrárprioritások mentén alakítható ki Magyarország birtokpolitikai rendszere úgy, hogy az ne legyen ellentétben a Római Szerződésben (RSZ) egybefoglalt elvekkel. (Orlovits Zs., 2010).

2.1. 1.2.1 Uniós modellek, általános szabályozás

Alapmodell-elemként kezelhető az az RSZ-i cikkely: „**jelen szerződés alkalmazási területén tilos az állampolgárságon alapuló bármilyen hátrányos megkülönböztetés**”. Ez azt jelenti, hogy az adás-vételnél csak olyan előírások köthetők ki (helyben lakás, lokális távolság, képzettség,...) amelyek minden uniós tagállami állampolgárra egyaránt vonatkoznak. A magyarokra is!

A „Tőke szabad mozgása” fejezet súlyosítási tilalma: „... **valamely tagállam állampolgára, illetve egy másik tagállam jogszabályai szerint létrehozott jogi személy a mezőgazdasági földterület megszerzése vonatkozásában nem részesíthető kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amilyenben a csatlakozási szerződés aláírása napján részesült**”. Ez a pont ma még vitatott, de az tény, hogy 1994. évi LV. tv. (Tft) a földtulajdon-szerzési tilalom, illetve a mennyiségi korláton túl nem írt elő egyéb közigazgatási korlátozást, mint amilyen a helyben lakás, iskolai végzettség, ... stb. Úgy tűnik nem lenne célszerű a Tft.-t a derogáció lejártá előtt igazgatási jellegű korlátozásokkal kiegészíteni! Magyarországnak más megoldást kell keresni és találni!

A derogáció 3 éves meghosszabbítása elvileg lehetséges, a diplomáciai lépéseket már meg is tettük, de nem sok esélyünk van 26 tagország meggyőzésére úgy, hogy a tőke és a munkaerő szabad áramlása terén szerzett jogainkat fel ne áldozzunk. 2011-ig olyan birtokpolitikai magyar modellt kell megalkotni, amelyik együttesen képes kezelni a derogáció-megszűnés hatásait. Modellszámításokkal igazolni kell minden olyan kérdést,

amelyek a témában eddig jó vagy rossz szándékú feltételezéseként fogalmazódtak meg (Bíró Sz., 2010. adatai szerint a tagállami állampolgárok legális földszerzése eddig nem haladta meg a földforgalom 0,4%-át, 2005-2008 közötti években 0,4-0,1 ezer ha volt).

Az EU tagországaiban agrárszabályozásként az **erőforrás-alapú**, az egyes termelési tényezőket elkülönült egységekként szabályozó, illetve **üzemszabályozáson alapuló** modellt alkalmaznak. Utóbbi az agrárüzemet, mint dologösszességet tekinti az agrárszabályozás rendes kiindulópontjának. Ezt az elvet követi Németország, Franciaország, Dánia, ahol az agrárpotenciál jelentősnek minősíthető. Hazánk eddig az első modellt alkalmazta: ami azt jelenti, ha valaki egy őstermelőtől mindent meg akar vásárolni (termelőegységek, ingatlan és ingó vagyoni elemek: termőföld, erőgépek, adapterek, egyéb felszerelések) a vagyoni értékű jogok csak **külön-külön** nevesíthetők, lehetnek a szerződés tárgyai.

Az **üzemszabályozás** modelljében az agrárüzem dologi jellegű erőforrásai alkotják az agrárüzemet, mint forgalmi egység egészet. Itt eladható, illetve haszonbérbe adható az agrárüzem egésze (termőterület, leltárösszesítő szerint az eszközök együttese), amely dologösszességként a vevő tulajdonába, illetőleg a bérlő használatába megy át. (A jogi procedúra ismertetése, megtanítása nem tartozik e tantárgy feladatkörébe, ugyanez vonatkozik a jog-dogmatikai problémák tisztázására is.)

Hazai gondjaink megoldására alkalmasnak tűnik az üzemszabályozás bevezetése, amely **ágazati modellváltást** eredményezne. A hangsúly áthelyeződne a **birtoklás** és a **használat** irányába, de közvetett módon a tulajdonszerzésre is korlátozásokat jelentene. A hatósági kontroll bevezetése biztosítható, az alkalmazott feltételrendszerek az állampolgári diszkriminációtól mentesek, objektívek, átláthatók és kielégíthetik a nyilvánosság kritérium-rendszerét. (Orlovits Zs., 2010)

Egybehangzó szakirodalmi források szerint a **birtokpolitikai mozgáster** korlátozott. Ennek ellenére, vagy ezzel együtt védeni kell a kedvezményezettnek minősített csoportok érdekeit (Kapronczai I., 2010.) Ha mégis korlátozni szándékozunk, azt úgy is kell tenni, hogy az a **közérdekkel indokolható** legyen. Ilyen közérdek lehet a vidéki népesség megtartása, a termőtáj védelme, életképes gazdaságok kialakítása, termelésfenntartás, életkörülmény-javítás, szociális célok, ... (Korom Á., 2009)

50-100 ha-on gazdálkodó kis létszámú állattartással foglalkozó, nem nagy számú külföldi jelenlétéről megoszlóak a vélemények. Az azonban nem érdeke az országnak, hogy külföldön élő tulajdonosok **spekulatív céllal** vegyenek meg nagyobb területeket. A szabályozásnál ügyelnünk kell előző csoportok kizárására. Jó törvényeket kell alkotni és fölösleges politikai nyilatkozatokkal a feladatmegoldást nem szabad nehezíteni!

2.2. 1.2.2 Magyar modellek, modellelemek és szabályozásuk

A feladat megoldásához a számbavehető modelleket a modellelemek sokféleségével, szabályozásuk módzataival a megelőző alfejezetben bemutattuk. Utaltunk arra is, hogy szabályozási kényszerek miatt ágazati modellváltásra is fel kell készülnünk. Itt azokat a szabályozási kérdéseket kíséreljük meg összefoglalni, amelyek a napi események közé sorolhatók (Kapronczai I., 2010):

1. Megoldást és szemléletváltást igényel a gazdálkodó szervezetek termőföldvásárlásának kérdésköre. A hagyományos gazdasági társasági formációt alkalmassá kell tenni a mezőgazdasági termelés koordinálására, speciális agrártársasággá kell átalakítani, meg kell szüntetni az egyoldalú profitérdekeltséget. Az agrártársasági törvény megalkotásával – néhány éves átmenet után – üzemszabályozáshoz igazodó, mezőgazdasági főtevékenységet végző társaságok lehetnének hazánkban.
2. Magyar sajátosság a szövetkezeti részaránytulajdon. Rendezése sokáig nem halogatható. Kapronczai I. (2010) szerint a „kényszerközösségek” megszüntethetők lennének a társasházakhoz hasonló, a termőföld jellegéből adódó sajátosságokat is figyelembe vevő intézményesített formák létrehozásával. (Az erdőkre vonatkozó javaslatokat a 12. A magyar erdő jövőképe c. modulban összegezzük.) Olvasható a szakirodalomban olyan vélemény is, hogy a részarány tulajdon kimérése helyett támogassuk a **tulajdontárs** földvásárlókat, akik meg szeretnék venni szomszédjuk földjét, így növelve gazdálkodási területüket.
3. A termőföld, mint **vagyontárgy** rövidtávon a legjobb befektetés ma Magyarországon. Ez a tény jelentős áremelkedést indukál. Az új-, vagy módosított földtörvénynek fokozottan kell mindezeket figyelembe venni.
4. Az **elővásárlási jogosultság** szabályozását a modul írásának idején tárgyalja az Országgyűlés. Lapinformációk, tudósítások szerint prioritása mindenhol a magyar államnak lesz. Az ilyen jogcímen

földtulajdonszerzők százalékos aránya 13-15 %-ra tehető. A többenél (mintegy 62 %-nál öröklés, csere, ajándékozás, adásvétel) nem jelentkezett elővásárlási jogosultság 2008-ban (Kapronczai I., 2010).

- 2004-ben az Agrár- és Vidékfejlesztés Nemzeti Stratégia (AVNS) „A birtokszerkezet fokozatok átalakítása” c. fejezetben is kezdeményezték a dokumentum megalkotói az öröklési jog olyan értelmű módosítását, hogy a termőföld örökösök közötti felosztását, a birtoktestek felaprózódását meggátolják a törvényes öröklő pénzbeni kielégítésének egyidejű előírásával. (Szabó Gy., 2010. 1. mod.) Az intézkedés elodázhatatlan, a birtokpolitika újraszabályozásakor változtatni szükséges napjaink gyakorlatán, gátat kell szabni a birtok szerkezet további aprózódásának. El kellene érni, hogy földet csak az örökölhessen, aki mezőgazdasági szakmai felkészültséggel rendelkezik, és élethivatásszerűen gazdálkodni szeretne. (A jogalkotás nem túl egyszerű feladatára számos európai országban találunk jó példát.)
- A Horn- és Orbán-kormány idején (Szabó Gy., 2001, Szabó Gy. – Mizseiné Nyiri J., 2010) több évig tartó előkészítési munka után sem sikerült a birtokrendezési törvényjavaslatot az Országgyűlés elé vinni. Több szakíróval egyetértésben megállapíthatjuk, hogy a hatályos földtörvény nem szolgálta hatékonyan a birtokkoncentrációt, nem ösztönzött kellően a jövedelmezően működtethető gazdálkodási egységek kialakítására: önkéntesen, pénzügyi vagy más támogatási eszközök hiányában a jövőben sem remélhetünk koncentrációt, birtokfejlesztést. Programtervre, megfelelő kommunikációra, jogszabályokra és pénzügyi forrásokra lenne szükség a közép- és hosszú távú célok eléréséhez.
- A földbérlet intézménye a többi uniós országhoz hasonlóan Magyarországon is hosszútávon fennmarad. Kapronczai I. (2010) kutatással igazolta, hogy a bérbeadás minimumát célszerűen 5 évben kellene meghatározni. Francia mintára érdemes lenne korlátozásokat bevezetni a haszonbérlet személyére, a haszonbérlet díjára és annak területnagyságára is. (Franciaországban a bérlet minimális időtartama 9 év, hatósági engedélyhez kötött az üzemszabályozás, bíróság adja az örökös tulajdonába az üzemet.)

A földbirtok-politika intézményrendszerének változásairól csak a jogalkotás előrehaladásával lehet és érdemes véleményt alkotni. Szubjektív modelleket nem szabad oktatni. Nem lehet ma meghatározni mi lesz az új helyzetben a földügyi igazgatás az MVH, az MgSzH, az önkormányzatok, esetleges új hivatalok feladata. Ez továbbra is jogalkotói feladat. Idézhetőnek tűnik Tanka E. (2000) tíz évvel korábban olvasható mondata: „... vasmarokkal kell megfogni a földforgalmat és földhasználatot ahhoz, hogy a föld sokcélú rendszerével szemben támasztott igényeket társadalmi közmegegyezés alapján rangsorolja és közérdekű elsőbbségét érvényesítve elégitse ki.”

2.3. 1.2.3 A földbirtok-politika cél- és eszközrendszere

A földbirtok-politika legáltalánosabban alkalmazott és leghatékonyabb eszközét **földrendezésnek** hívjuk (Államigazgatási eljárás, amely a mezőgazdasági rendeltetésű földek összevonására, a tulajdoni és használati viszonyok rendezésére irányul, a nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas területek, táblák kialakítása, az ésszerű és gazdaságos termelés megvalósítása érdekében. Ide sorolhatók még a nagyobb birtokok felosztása is, amikor kisebb ingatlanokat, földrésztleteket alakítanak ki).

Magyarországon a földrendezés az eltelt évtizedekben általában a település egész határára vagy annak egy részére terjedt ki. Földrendezést csak kérelem alapján, államigazgatási szerv engedélyével lehetett végrehajtani. Az engedélyt csak a jogszabályban pontosan meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetett kiadni. A földrendezést a mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter, illetve a megyei tanácsok engedélyezték. A földrendezések külterületre terjedtek ki.

1976-ban a földrendezések mikéntjét az Elnöki Tanács 23. számú törvényerejű rendelete szabályozta. Prioritása ebben az időben is az **önkéntes földcserének** volt. „Egész határra” vagy annak egy részére kiterjedő rendezést (**általános- vagy részleges földrendezés**) csak akkor lehetett kezdeményezni és engedélyezni, ha önkéntes földcserével a nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas táblákat – feltételek hiányában – kialakítani nem lehetett.

Évtizedek során a földrendezés feladatköre, fogalma sem ugyanazt jelentette, mint korábban, új definíciót, új értelmezést kapott. A 70-es évek második felében a termőföldeken végrehajtott rendezést inkább hívhattuk **területrendezésnek**, **komplex területrendezésnek**, vagy **mezőgazdasági területrendezésnek**. Utóbbi értelmezés szerint a földrendezés lényegesen többet jelentett, mint adminisztratív elrendezést. A szó igazi értelmében mindenre kiterjedő volt.

Értelmezésünk szerint a **területrendezésen** - a tárgy és e jegyzet keretében - **egy adott gazdaság (üzem-ek) termelési célok érdekében történő átrendezését értjük, a termőhelyi adottságok és a hasznosítás megfelelő**

összehangolásával. Feladat, hogy a tervezésbe vont területen egyes területrészek méretének, alakjának ésszerű kialakításával optimális feltételeket biztosítson a természetdőlő növények termesztéstechnológiai igényeihez, az üzemszervezéshez és a korszerű technológia alkalmazásához, továbbá hozzájáruljon a termőföld határos védelméhez. Ki kell, hogy terjedjen: a termőföld ésszerű hasznosítására, földcserékre, a művelési ágak elrendezésére, a táblásításra, a vízrendezésre, az üzemi úthálózat kialakítására és mindezekkel összefüggő munkákra, valamint létesítményekre.

Az általános birtokrendezésről 1997-ben és 2001-ben is készült törvényjavaslat. Az első szerint „*az általános birtokrendezés olyan, a tulajdonosok és más jogosultak közreműködésével folytatott közigazgatási és bírósági eljárás, amelynek eredményeként a település külterület meghatározott részén az ingatlanok elhelyezkedése, tulajdoni viszonyai megváltoznak, és új földrészleteket alakítanak ki.*”

Fontos szabály, hogy az eljárás során a tulajdonosokat elsősorban csereingatlannal, ha ez nem lehetséges, az értékkülönbséget megtérítésével kellett volna kártalanítani.

Az általános birtokrendezés célja: a termőföld tulajdoni és használati viszonyainak olyan átalakítása, amely lehetővé teszi:

- a magántulajdon és a földbérleten alapuló versenyképes termelőegységek létrehozását;
- a birtokszerkezet állandó javítását megfelelő állami segítség alkalmazásával;
- az állami tulajdonú termőföldön gazdálkodó és tartósan többségi állami tulajdonban maradó mező- és erdőgazdasági társaságok területének optimális kialakítását;
- a mezőgazdaság környezeti feltételeihez igazodó termelési szerkezet kialakítását;
- az általános rendezési tervekkel összhangban álló térségi vidékfejlesztési programok végrehajtását;
- a talaj (föld) védelmi követelmények betartását.

Több-, más birtokrendezési definíció is készült az eltelt másfél évtizedben. Részletesebben fogalmazott pld. a 2003. május-júniusában a holland/magyar műszaki segítségnyújtás keretében megtárgyalt és közreadott változat. Tartalmában ez az 1908-as „tagosítási tc.-hez” áll közelebb.

A Birtokrendezési Stratégia a törvényjavaslatból idéztnél pontosabban határozta meg a feladatokat. A birtokrendezést a **vidékfejlesztés eszközének** tekinti. Már a stratégiát is, a célok és eszközök (a megvalósítás) együttesének tekinti.

Vélhetően a harmadik évezred második évtizedeinek birtokrendezése (birtokfejlesztése) feladataiban nem lesz kevesebb, mint amit az előző bekezdésben közreadtunk.

A Föld- és területrendezés c. tantárgy oktatását gondozó tanszék kutató munkájában többször vállalkoztunk a **földbirtok-fejlesztés** definiálására. Legutóbbi fogalmazásunk szerint feladata, intézkedések sorozatával-, új törvényekkel-, törvénymódosításokkal elérni azt, hogy az ország földterülete nagyrészt olyanok kezébe kerüljön, akik abból megélni kényszerülnek. Láthatóan ez lényegesen többet jelent, mint az eddigi definíciókban meghatározott cselekvéssor! Terjedelmi korlátok határain belül, ennek folyamatát, egymásra épülését írtuk le a megelőző, illetve következő modulrészben.

A birtokfejlesztést a 2006-2009 közötti években az FHB Kereskedelmi Bank Zrt. megyénként, Békéstől Veszprémig, eltérő mértékben 20,17-1,78%-ban támogatta. A hitelbiztosítási értéket tulajdoni hányad szerint a hitelcél és fedezetek arányában határozták meg (Szabó I., 2010).

Nehéz lenne prognosztizálni, milyen lesz hazánk földpolitikája 2011 után. Nagy kérdés az, meddig tarthatjuk meg a mezőgazdasági földterület vagy erdő tulajdonjogának megszerzésére vonatkozó, a külföldiek ingatlanszerzését korlátozó szabályokat. (Ismeretes, a csatlakozás időpontjától számított hét éven keresztül fenntarthatjuk a nem Magyarországon lakó vagy nem magyar állampolgár természetes személyek általi, mezőgazdasági földterület megszerzésére vonatkozó tilalmat). **A tilalom, a korlát megszűnésével a földpiac megélénkülése várható, amely önmagában is jelentősen befolyásolhatja a birtokrendezésre vonatkozó jelenlegi elképzeléseinket.** A földügyi igazgatás szerkezeti változásai a modulírás időpontjában nem ismertek, nem is prognosztizálhatók.

A birtokkoncentráció végrehajtásában a **társas gazdaságok**, a nagyobb birtokmérettel rendelkező **egyéni (családi) gazdaságok** jelenleg is ellenérdekeltek. Ők már a földhasználatnak ebben a szakaszában is megvalósították a birtokrendezést.

A fejezetet (Tanka E., 1999) idézettel zárjuk: „a birtokpolitika és a birtokrendezés egymással (mint intézmények) **a cél és az eszközök** viszonyában állnak; az utóbbi az előbbi rendeltetésével nem állhat ellentétben, ellenkezőleg, szükségképp annak célrendszerét kell szolgálnia”.

3. 1.3 A magyarországi agrárgazdaság változásai és kilátásai

2010. júliusában adatok, tények és szakirodalmi forrásokra hivatkozással azt írhatjuk, hogy az elmúlt időszakban nem sikerült több kormányzati cikluson átívelő agrárpolitikát (élelmiszergazdaság-politikát) annak koncepcióját kialakítani hazánkban. Nem javult versenyképességünk, továbbra is igény jelentkezik az egyes termékpályák szereplői részéről hosszabb távú célok kijelölésére és végrehajtására. Egyes vélemények szerint nincs célkijelölés, iránymutatás az ágazat szereplőinek a piaci és szabályozó környezet várható változásairól, nem tervezhető a szereplők egymásra hatása, nem javul a versenyképesség, nem tűzhető ki társadalmi haszon maximalizálása. Jogos a társadalmi közmegegyezésen alapuló agrárstratégia iránti igény. Az AKI szerzői kollektívája 2008 adataiból megállapította, hogy a magyar agrárgazdaság kényszerpályán sodródik, 2013-ig kibocsátásának volumenét 6%-nál jobban nem képes növelni és azt is torz szerkezetben teszi. Az ennél dinamikusabb pályára azóta se tértünk rá. Józan orientációra lenne szükség valamint képességeink és gyengeségeink számbavétele után a szektor versenyelőnyeinek tényleges javítására.

Az AKI kutatóinak mottója ma is érvényes: „Nincs versenyképes mezőgazdaság feldolgozás és kereskedelem, gyakorlatorientált oktatás és kutatás nélkül! És reálisan gondolkodó irányítás nélkül!” (Popp J., 2008) Úgy véljük a szellemi határ-, a kutatási eredmények birtokában elegendő információ áll rendelkezésre az állami feladatok meghatározásához, az agrárgazdaság szereplőinek saját erejük felméréséhez, saját üzletpolitikájuk kialakításához.

3.1. 1.3.1 Stratégiai alapok, reformigények

A címbéli témát szakirodalom alapján Buday-Sántha Attila nyomán (2009) foglaljuk össze:

- Az alfejezet bevezetésében írtakkal egyezően, abból következtetve le kell számolni a rendszerváltás törvényei által védett tabukkal, meg kell állítani az agrártermelés helyzetének romlását, egységes vidék- és agrárstratégiát kell kialakítani és megvalósítani: Meg kell szüntetni az ágazat belső ellentmondásait, felelőséggel, jó együttműködéssel kell hárítani a külső követelmények negatív-, rontó hatásait.
- Eszközöket, lehetőségeket kell keresni és találni a termelés hozzáadott értékeinek növelésére, meg kell állítani a feldolgozó ipar leépülését, termékfejlesztésre kell helyezni a hangsúlyt. Fokozatosan kell csökkenteni az élelmiszer-ipari tömegcikk gyártását.
- Jól átgondolt integrációval, a progresszív folyamatok felgyorsításával, a termelői érdekeltségű feldolgozás és forgalmazás fejlesztésével, nemzeti érdekeltségű feldolgozókkal való vertikális kooperációkkal kell a két évtizede tartó stagnálást megállítani, az egész folyamatot javuló-, folyamatosan növekvő pályára állítani. A kisüzem - nagyüzem fedővitát le kell zárni, az osztozkodást, a marakodást be kell fejezni, a magyar vidék válságának elmélyítését meg kell állítani.
- Jól látható jövedelmi viszonyokat kell teremteni. Törvényekkel kell gátat szabni a földspekulációnak. Minden eszközt igénybe kell venni a földbirtokok további aprózódásának meggátolására (adók; örökösödés; birtokkoncentráció; belső vertikum-fejlesztések: növénytermesztés, állattenyésztés, feldolgozás, piaci tevékenység -> export aktívum növelés).
- Az új agrárstratégiának, a globális piacok korában, az ágazat nemzetközi versenyképességét kell kitűzni és elérni, amelynek feltételei: a megfelelő termelési méret; az uniós szintű technológiai színvonal; a termelésben résztvevők képzettsége; a kutatás innovatív háttere; a termelésnek az egész termékpályára kiterjedt, egészen a fogyasztóig tartó szervezetsége.
- A nemzetközileg versenyképes gazdaság- és termékszerkezet kialakításához lényeges stratégiai kérdés a birtokkoncentráció elősegítése. A 4-9 ha-os kisgazdaságok rendkívül alacsony hozzáadott értékű termelési

szerkezettel az eltartó képesség minimális, a piaci részvétel gyengülő; nagyobb szervezettségre lenne szükség (szövetkezetek, szövetkezetek szövetsége, nagy közös beruházások, közös géppark, ...).

- Támogatáspolitikát átalakítása. Nem lenne célszerű a jövőben olyan beruházásokat támogatni, amelyek a minimális versenyképes méretet nem érik el. El kell dönteni, hogy az EU-támogatás célja a szociális támogatás, vagy egy nemzetközileg versenyképes gazdálkodás- és termékszerkezet kialakítása. Az elmúlt hat esztendő tapasztalata azt mutatja, hogy a kettő együtt nem működő-, megélhetést nem biztosító rendszert eredményez. 260-500 ezer forintos éves családi jövedelemre nem lehet megélhetésüket alapozni, ennek vidékkiürülés lesz a következménye, a vidéki képzettebb fiatalok nem maradnak ott.

3.2. 1.3.2 Agrár- és vidékpolitika

Az agrárpolitikát korábbi tananyagainkban, írásainkban (Szabó Gy., 2001, 2010 1. mod.) definiáltuk: „Olyan nézetrendszer, amely nemzeti célokat szolgál és valóságba ágyazott társadalmi és gazdasági pillérekben nyugszik; meghatározója a földkérdésnek és a falu jövőjének (tulajdon, termelés és piacbiztonság, megélhetési biztonság); a „nagypolitika” igen fontos része.” Több minden mellett (állandó és változó elemek; az elmúlt évtizedek agrárpolitikai fordulatai; az egymást váltó kormányok agrárprogramjai; a magyar agrárgazdaság lehetséges jövőképe; Agrár- és Vidékfejlesztés Nemzeti Stratégia összefüggései; birtokrendezési forgatókönyvek; UMVP támogatási rendszere; elvi összefüggések; egy értékalapú követelményrendszer; KAP kapcsolódások) az agrárgazdaság jelen helyzetében is, a jövőben még inkább képes értéktermelésre, föld- és vízvagyonával a nemzetgazdaság gondjainak enyhítésére.

Ebben a szakaszban a közelmúlt és a jövő eseményeire fókuszálunk. Sorra vesszük tennivalóinkat:

- Szakpolitikusok, szakírók abban egyet értenek, hogy az agrárpolitikában, annak megvalósításában szemléletváltásra van szükség, ezt kívülről nem várhatjuk;
- Össze kell hangolni az agrárpolitikai döntéseket a támogatáspolitikával, az elért eredményeket ellenőrizni szükséges. A felosztáskor a döntéshozók eddig csak formális hatástanulmányokra támaszkodtak.
- A fejlesztési súlypontokat elemzésekkel, modellszámításokkal kell igazolni. A döntések sokszor tévesek, felesleges beruházások jönnek létre. A döntési folyamatok sokszor elhúzódnak, eltúlzott a bürokrácia;
- Olyan fejlesztéseket kell szorgalmazni, amelynek köszönhetően kialakulhat a beszállítók (termelők) és a vevők tartósan versenyképes köre. Fontos elem a fenntarthatóság, a munkahely a támogatáson túl is fenn kell, hogy maradjon;
- A támogatások elnyerésének feltételei legyenek életszerűek, országosan kapcsolódjanak egymáshoz, ha másként nem, hát kiegészítő fejlesztésekkel. Az ellenőrzés legyen racionális, programhoz illeszkedő, ne jelentsen fejlesztés közti korlátokat;
- Hazánk területének 90%-a aszályal veszélyeztetett. Tapasztalatok szerint 10 évből 4 aszályos. AKI adatok szerint 2007-ben 204 ezer hektárból 87 ezer hektárt öntöztek. (Utolsó előtti helyen állunk az EU-ban!) Tervezni és megvalósítani kell a változtatást. Forrásokat kell szerezni öntözőgépek, mikro-öntözésre alkalmas rendszerek beszerzésére. A közcélú vízi létesítményeket (öntöző és belvízi csatornák, csatlakozórendszerek, környezetvédelmi rendszerek,...) fejleszteni kell, bővíteni kell a már meglévő kapacitásokat, új öntözővíz-szolgáltató rendszereket kell kiépíteni;
- A közvetlen támogatások is a felülvizsgálat és az átalakítás állapotában vannak, átalakításuk várható. Az már bizonyos, hogy hosszabb távon nem tartható fenn a termeléstől független, területalapú támogatás! A fogyasztók és a társadalom nyomásának hatására az agrárpolitika prioritásai is megváltoztak (élelmiszer-biztonság, állatjólét, közjavak iránti igény). Az intézkedések a környezet állapotának javítását kell, hogy eredményezzék! A KAP költségvetése 2013 után átalakul, a jövőben a mezőgazdaság „környezeti szolgáltatásainak” még erőteljesebb támogatásával lehet számolni, a területalapú direkt támogatások csökkentése mellett. Ehhez a tagállamoknak ismernie kell környezetük állapotát. Az Európai Bizottságtól függ, hogy mikor kötelezi erre a tagországokat, környezeti állapotfelmérést kell majd végezni.

Az agrárpolitika témakörébe sorolható más témákkal (birtokpolitika, standardmegfelelés, kereskedelmi láncok, hatósági állatorvosi szolgálat, szerepvállalás,...) ebben a modulban nem foglalkozunk, arra bőséges szakirodalmat ajánlunk (Popp J., 2008; Dorgai L. – Udorecz G., 2009; Buday –Sántha A., 2009; Dorgai L., 2004; Tanka E., 2004; ...)

A vidékpolitika és az agrárpolitika fontosabb összefüggéseit mutatjuk be a modulrész következő bekezdéseiben. Elsősorban Glatz Ferenc akadémikus jövőt szolgáló írásaira, tételeire támaszkodunk (Glatz F., 2010):

- A vidékpolitika értelmezhető úgy is, mint agrárium társadalom-, infrastruktúra-, és piacpolitika háttérét biztosító aktivitás. Megfontolásra ajánlott a közös agrárpolitikát (KAP) agrár-és vidékpolitikára módosítani.
- 2014 után, de már addig is, (a várható éghajlatváltozás és vízhiány-, Európa energetikai-és biztonságpolitikai válságai, a 2008-as év élelmiszerválsága-, ugyanezen időszak pénzügyi válsága-, a Föld demográfiai válsága-, az emberi tudástényező szerepe miatti válság) szemléletváltásra lesz szükség! Erre az országoknak fel kell készülni, ehhez igazítva kell kialakítani, továbbfejleszteni szakpolitikájukat. A felsorolt, de nem részletezett témakörök hatásai valamennyi kontinensre kiterjednek, természetesen Európára is. Az agrárgazdasági koncepciók kidolgozásánál számolni kell azzal, hogy a termékeknél megnő a hozzáadott érték súlya, a 20-80%-os arányról a 80-20 %-ra változik. Eddigieknél is nagyobb jelentősége lesz az emberi döntéseknek és a tudásnak. A vidékpolitikában az ágazati (mező- és erdőgazdálkodás, élelmiszeripar,...) tudásbázisoknak be kell épülni. Erősödni fog az agrárpolitika, benne az érdekképviselő, az egyre tudatosabb országos és helyi tervezés.
- Az előzőekben vázolt vidékpolitika tágabb értelemben nem csak agrárpolitika, hanem közlekedés-, település-, infrastruktúra-, szociál-, művelődés- és környezetpolitika is. Az is igaz, hogy élelemtermelés, erdőtáj-és vízgazdálkodás nélkül nincs vidékpolitika és fejlesztés sem.
- Az új közös agrárpolitikának fel kell majd vállalni a vidéki térségekben az egyes szakpolitikák között a koordináló szerepet. Így lesz a vidékfejlesztés lokális-regionális aktivitás, mindig az adott tájra vagy igazgatási egységre kidolgozott és megvalósítható fejlesztés.
- Nem lenne szabad a vidéki térségeket szembeállítani a városokkal. Együttműködést kell felkínálni a különböző településtípusok, lakóközösségek, a határokon is átlépő területegységek, szerveződések között.

A birtokrendező okleveles mérnöknek, „tudásbázisuk” legjavát építve az előző folyamatok sikeres megvalósítását kell szolgálni.

3.3. 1.3.3 A közös agrárpolitika és átalakulása

A közös agrárpolitika átalakítási folyamatában ma annyi a közös, hogy arra 2013 után is szükség van. Fontos szabályként fogalmazhatjuk meg, hogy belső egység hiányában csökkenni fognak esélyeink az érdekérvényesítésben, a magyar elnökség feladatai ez által nehezebbé válnak.

A közös agrárpolitikáról (KAP) a vonatkozó szakirodalomban hosszabb – rövidebb definíciók, írások találhatók. Mi itt egy rövidebb ismertetést választottunk (Kujáni K., 2009):

„A közös agrárpolitika (KAP) az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszerének a neve, amely évente az EU kiadásainak 44%-át teszi ki. A közös agrárpolitika kialakítását 1960-ban az Európai Bizottság indítványozta, a Közös Piacot megalakító római szerződés aláírása után (a termelés tárgya, a feldolgozási árak és a birtokszerkezet meghatározásában történtek előrelépések). 1962-ben a KAP alapvető céljait három fő irányelv mentén tűzték ki: egységes piac, közösségi prioritás, pénzügyi szolidaritás.

A KAP „pillérei”

Első pillér: arra koncentrál, hogy alapvető jövedelem-támogatást nyújtson a gazdáknak, akik a piaci viszonyokra reagálva termelnek.

Második pillér: támogatja a mezőgazdaságot a köz-javak szolgáltatójaként a környezetvédelmen és a vidékfejlesztésen keresztül. Négy tengelyben fogalmazták meg az intézkedéseket: 1. tengely: versenyképesség; 2. tengely: környezet és földhasználat; 3. tengely: gazdasági diverzifikáció és életminőség; 4. tengely: LEADER.

A KAP 2003. júniusi reformja során bevezették a modulációt, azaz a pénzeszközök átirányítását az első pillértől a második pillérhez. Ezzel az intézkedéssel és a na-gyobb gazdaságoknak történő korábbi közvetlen kifizetésekből több pénzhez jut a vidékfejlesztés.

A KAP korábbi reformjait, a közösségi szabályozó eszközöket ebben a modulrészben nem részletezzük, a mesterképzésben az más tantárgy-, tantárgyak (Agrárgazdaságtan, EU agrár- és földbirtokpolitika, Vidék- és területfejlesztés) feladata.

A közös agrárpolitika jövőbeli átalakításáról és céljairól röviden (Popp J., 2009):

„Az új KAP célkitűzéseit az alábbi területekre célszerű összpontosítani: a környezet fenntarthatósága, az innováció, a kutatás-fejlesztés támogatásával a versenyképesség elő-mozdítása, a katasztrófák és kockázatok kezelése, a kohé-zió elősegítése. Ugyanakkor *indokolt feladni a gazdaságok jövedelemtámogatását és a méltányos fogyasztói árak ga-rantálását*. Igaz, hogy a termelési költségek magasabbak Európában, többek között a szigorú környezetvédelmi és állatjóléti előírások következtében, de a támogatás akkor is jár, ha a gazdák nem termelnek, a termékeny földek tá-mogatása tehát nem növeli az élelmezésbiztonságot, sőt a támogatások környezetvédelmi indokkal sem igazolhatóak. Az egységes mezőgazdasági támogatási rendszert (SPS) tehát fokozatosan meg kell szüntetni. Egyes szakértők szerint ezt a pénzüsszeget célszerű átcsoportosítani az első pillérből a második pillérbe. De a támogatások át-csoportosítása nem garantálja automatikusan a környez-
zetvédelmet vagy a vidékfejlesztést, ezért a jelenlegi programok alapos felülvizsgálatra szorulnak. Az élelme-zésbiztonságot a mezőgazdasági technológia folyamatos fejlesztésével és a szegény, élelmeszerhiánnyal küszködő országok termelésének támogatásával érhetjük el hatéko-nyan, nem pedig segíelyezéssel.”

Hazánk érdekeit az AKI a következők szerint összegezte (Udovecz G., 2009):

„A KAP jövőjével kapcsolatos alapvető magyar érdekek:

- szükség van közös agrárpolitikára;
- a KAP forrásai érdemben ne csökkenjenek;
- a közösségi finanszírozás arányai érdemben ne változzanak;
- a KAP hatálya alapvetően a mezőgazdaságra,
- a feldolgozásra és a környezetgazdálkodásra terjedjen ki;
- a történelmi jogon szerzett támogatási jogcímek aránya csökkenjen;
- a vidékfejlesztésben nagyobb rugalmasságot! Az értéket a nemzeti választás adja meg;
- a KAP adjon még esélyt a lemaradó tagállamok felzárkózására;
- a KAP adjon választ az új kihívásokra: regionális élelmeszer- és energiabiztonság, éghajlatváltozás.

A *birtokpolitika* kérdéskörében is lesznek kormányzati teendők. A kérdés azonban túlpolitikált, sőt „túlhiszterizált”. Mezőgazdasági területeink felét jelenleg is egyéni gazdálkodók használják, másik felét pedig különböző méretű társas gazdaságok. Nincs szükség egymás rovására történő terjeszkedésre, elképzelhető az egymást föltétele-ző nemes versengés is. Elégedettek lehetnének olyan jövő- képpel, amelyben a mezőgazdasági területek 5-6%-án törpebirtokok, hobbigazdaságok léteznek, 45-50%-án egyéni középbirtokok, 40-45%-án pedig társas gazdaságok (nem latifundiumok) működnek.”

2009 decemberében az MNVH konferenciáján többen is foglalkoztak (Font S., Gógös Z., Mikula L., Fábán Zs., Forgács B., Horváth G., Jakab I., Csáki Cs., ...) az EU közös agrárpolitikájának jövőjével. Mi önkényes válogatásban két részletet idézünk. Horváth Gábor MOSZ főtitkár elengedhetetlen fontosságúnak tartja a piacsabályozást (a közös készletezés, az intervenció felvásárlás, a külső piacra segítés a legfontosabb növénytermesztési és állattenyésztési termékeknél). A közvetlen kifizetéseknél fontos elem a „kultúrállapotban tartás” díjazása, a vidéki népesség foglalkoztatása; legális foglalkoztatás. A sort a termelészabályozással és a vidék fejlesztésével folytatta.

Jakab István MAGOSZ elnök egyet értett abban, hogy továbbra is fenn kell tartani a közös agrárpolitikát. Holland példával igazolta a hosszú távú agrárstratégia szükségességét. Birtokrendezést sürgetett, egyik gazdatársa 300 hektáros, 20 darabban lévő területét hozta példának a versenyképtelenség igazolására.

Csáki Csaba hosszan és részletesen taglalta a kedvezőtlen gazdasági struktúrát, a piacvesztést, a termelési struktúrát, a megosztottságot, a konszenzusra épülő stratégia fontosságát. Sürgette a mezőgazdaság és a vidék új típusú szintézisének létrehozását, ahol találkozhatnának a vidék felzárkóztatására irányuló törekvése.

4. 1.4 Összefoglalás

A modulban bemutattuk a hazai földbirtoklást, birtokpolitikai modellekkel írtuk le, utaltunk a modellváltások szükségességére, szabályozások módozataira. A hazai szabályozást és modelleket uniós környezetre építettük. Áttekintettük az utolsó négy évtized földbirtok-politikájának cél és eszközrendszerét, várható hatását a soron következő feladatokban.

Fontos részét képezi a modulnak az agrárgazdaság helyzetértékelése és kilátásainak prognosztikája. Tárgyaltuk a stratégiai alapokat, hozzákapcsoltuk a reformigényeket. Az agrár- és vidékpolitika leírásán keresztül jutottunk el a közös agrárpolitika soronkövetkező feladataig, annak várható átalakulásáig. Utaltunk a jogszabályi háttér módosulására.

Összefoglaló kérdések

1. Milyen birtokpolitikai modelleket ismer?!
2. A birtokpolitikai modellváltás hatása magyar viszonyinkra.
3. Definiálja a földbirtok-politika szabályozási körét!
4. Az uniós birtokpolitikai modellek, szabályaik hatása jövőnk formálásánál.
5. Mít jelent az erőforrás-alapú szabályozás?
6. Miben különbözik az üzemszabályozási modell az erőforrás-alapútól?
7. A modellváltás miként hat a birtokpolitikára és a használatra?
8. Milyen modellelemek hatnak-, és milyen módon a modellváltásra?
9. A birtokrendezések (fejlesztések) törvényi támogatottsága.
10. Milyen cselekvéssorral lenne jellemezhető a következő évtized földbirtok-fejlesztése?
11. Magyarországon mi tartozik a birtokrendezés (birtokfejlesztés) fogalomkörébe?
12. Jellemezze napjaink agrárpolitikáját, stratégiai alapjait!
13. Milyen reformigények motiválják a stratégiai alapok változását?
14. Milyen módon befolyásolja a támogatáspolitikát a termeléspolitikát?
15. Jellemezze a magyar agrár- és vidékpolitikát!
16. Miért kell változni és átalakulni a közös agrárpolitikának?

5. 1.5 Tárgymutató, fogalomtár

Földbirtoklás

Birtokpolitikai modellek

Földbirtok-politika szabályozottság

Római Szerződés

Derogáció

Erőforrás-alapú szabályozás

Üzemszabályozás

Ágazati modellváltás

Szövetkezeti részaránytulajdon

Elővásárlási jogosultság
Örökösödési szabályváltozás
Földbérlet és jövedelmezőség
Agrárgazdaság: változások, kilátások
Stratégiai alapok, reformigények
Támogatáspolitiká
Agrár- és vidékpolitika
Új közös agrárpolitika és átalakulása
Vidékfelzárkóztatás

Irodalomjegyzék

- Szabó Gy.: *Föld- és területrendezés I. (Földbirtok-politika, birtokrendezési modellek) Kézirat*; NYME GFK, Jegyzetsokszorosító részleg, Szfvár. 1997.
- Kerék M.: *Földbirtok-politika*; Magyar Szemletársaság, Bpest., 1934.
- Szücs I. és tsai: *Földbirtok-politika, a földtulajdon fejlesztésének főbb irányai*; AKII., Bpest., 1997.
- Ihring K.: *A földár és földérték a kapitalizmusban*; MTA Közgazdasági Intézetének kiadványa; Bpest., 1968.
- Romány P.: *Kortársunk az agrárpolitika*; Szaktudás Kiadó Ház, Bpest., 2002.
- Tanka E.: *Magyar birtokpolitika az Európai Egyesült Államokban*, Alterra Kiadó, Bpest., 2004.
- Dorgai L.: *A magyarországi birtokstruktúra a birtokrendezési stratégia megalapozása; Agrárgazdasági tanulmányok; 6. szám*; Agrárgazdasági Kutató Intézet, Bpest, 2004.
- Nagy D.: *A termőföldek használati viszonyai*; Geodézia és kartográfia LX. évfolyam 11. szám, 2008.
- Gráf J.: *Klimaváltozás és a hazai agrárgazdaság; Gazdálkodás, 53. évf. 2009. 2. szám*, KPKOKN Kft., Gyöngyös, 2009.
- Buday-Sántha A.: *Új agrárstratégia alapjai; Gazdálkodás, 53. évf. 2009. 2. szám*, KPKOKN Kft., Gyöngyös, 2009.
- Dorgai L. – Udovecz G.: *A közvetlen agrártámogatások feltételezett csökkentésének becsült hatásai Magyarországon; Gazdálkodás, 53. évf. 2009. 2. szám*, KPKOKN Kft., Gyöngyös, 2009.
- Orlovits Zs.: *A földbirtok-politika intézményeinek lehetséges változásai, Gazdálkodás, 54. évf. 4. szám.*, KPKOKN Kft., Gyöngyös, 2010.
- Kapronczai I.: *A földbirtok-politikai választ igénylő kérdései, Gazdálkodás, 54. évf. 2. szám.*, KPKOKN Kft., Gyöngyös, 2010.
- Szabó I.: *A termőföld, mint hitelbiztosítási érték; Ingatlanszakmai Tudományos Műhely; Termőföldpiac és földértékelés, Workshop, www.geo.info.hu*, NymE GEO, Szfvár, 2010.
- Bíró Sz.: *A magyar birtokpolitika a csatlakozást követő időszakban*, AKI, Bpest., 2010.
- Korom Á.: *A termőföldek külföldiek általi vásárlására vonatkozó „moratórium” lejártát követően milyen birtokpolitikát tesz lehetővé a közösségi jog*; Európai Jog 6. sz., Bpest., 2009.
- Tanka E.: *Nemzeti Földügynökség Japánban*, A Falu XV. évf. 4. sz., 2000.

Szabó Gy. - Mizseiné Nyiri J.: *Föld- és területrendezés*; TÁMOP tananyag, Szfvár., 2010.

Popp J. (szerk.): *A versenyhelyek javításának lehetőségei a magyar élelmiszergazdaságban*, Magyar Agrárkamara – Szaktudás Kiadó Ház, Bpest., 2008.

Glatz F. (szerk.): *Párbeszéd a vidékért*, MTA Társadalom Kutató Központ, Bpest., 2009.

Udovecz G.: *Közös agrárpolitika és a magyar érdekek*; MTA Társadalom Kutató Központ, Bpest., 2009.

Popp J.: *A közös agrárpolitika reformjai*; MTA Társadalom Kutató Központ, Bpest., 2009.

Róna P.: *A nemzetgazdaság és a vidék érdekei*; MTA Társadalom Kutató Központ, Bpest., 2009.